

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra historie

Spolkový život města Olešnice

Závěrečná práce

Brno 2016

Vedoucí práce:

doc. PhDr. František Čapka, CSc.

Autor práce:

Mgr. Ivana Vysloužilová

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných literárních pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

V Brně dne

.....

Podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat doc. PhDr. Františku Čapkovi, CSc. Za cenné rady a připomínky, které mi poskytl, při tvorbě práce. Dále bych ráda poděkovala Josefě Blahové za cenné informace o spolkové činnosti v Olešnici.

OBSAH

ÚVOD	6
1. MĚSTEČKO OLEŠNICE	8
1.1. Založení Olešnice	8
1.2. Historie města od 13. století do 18. století	8
1.3. 19. století a národní probuzení v Olešnici	10
1.4. Olešnice za světových válek	11
2. POČÁTKY SPOLKOVÉHO ŽIVOTA	13
2.1. Národní probuzení v Olešnici	13
2.2. P. Jan Pleskač – národní buditel v Olešnici	13
2.3. První spolky	14
2.3.1. Katolická jednota	14
2.3.2. Divadelní spolek	14
2.3.3. Čtenářský spolek	16
2.3.4. Zpěvácký spolek	16
2.3.5. Sokol	16
3. SPOLKY ZALOŽENÉ V 2.POLOVINĚ 19.STOLETÍ	18
3.1. Právováředníci	18
3.2. Spolek na podporu výsadby stromů – okrašlovací spolek	18
3.3. Sbor dobrovolných hasičů	19
3.4. Spolek katolický tovaryšů a jiných	23
3.5. Zpěvácký spolek Vlastimila	23
3.6. Zpěvácký spolek Dalibor	24
3.7. Další menší spolky	24
4. SPOLKOVÁ ČINNOST OD POČÁTKU 20.STOL. DO ROKU 1945	26
4.1. Orel	26
4.2. Myslivecké sdružení	31
4.3. VČELAŘI – včelařský spolek pro Olešnici a okolí	32

4.4.	SPOLEK CHOVATELŮ DROBNÉHO HOSPODÁŘSKÉHO ZVÍŘECTVA.....	32
4.5.	ZAHRÁDKÁŘI.....	33
4.6.	SPOLEK ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH	34
4.7.	Další drobné spolky	35
ZÁVĚR.....		37
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY		38
SEZNAM PŘÍLOH:		39
RESUMÉ.....		41
PŘÍLOHY:		42

ÚVOD

Olešnice je malé městečko, které si však zaslouží velkou pozornost. Svou činností vynikalo již za národního obrození. A neztrácí se ani dnes, kdy právě spolková činnost byla jedním z důvodů, proč Olešnice získala titul vesnice roku 1999 a o rok později status města. Některé spolky měly krátké trvání a dnes o nich mluví jen málo kdo. Ale je zde mnoho spolků, některé sice již zanikly, které se do historie města nezapomenutelně zapsaly. Mezi tyto patří například divadelní spolek, hasičský sbor, Sokol, Orel a mnohé další. Těžko by se zde hledal dům, ve kterém by nebyl člen nějakého spolku. Tato závěrečná práce se věnuje spolkovému životu od jeho počátku v dobách národního probuzení až do doby po 2. světové válce.

Práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První kapitola je věnována městečku Olešnice, jeho vzniku a historii až po současnost.

Druhá kapitola je věnována počátkům spolkového života. Blíže se zaměřuje na národní probuzení, jež zde významně rozšiřoval páter Pleskač, který stál u zrodu prvních spolků. Tyto se podepsaly na historii města a staly se předchůdci pro mnohé další. Mezi nejvýznamnější spolky patřil divadelnický spolek, který provázel Olešnici s malými pauzami od svého počátku až prakticky dodnes v různých podobách a uskupeních. Sokol je spolkem, který započal svou činnost mezi prvními a jeho činnost trvá dodnes.

Třetí část se zabývá spolky z druhé poloviny 19. století. Jejich činnost sice neměla dlouhé trvání, ale i tak se staly nedílnou součástí tehdejšího života a naplňovaly životy občanů města.

Poslední kapitola se věnuje spolkům, které vznikly již na počátku 20. století a udržely si svoji činnost až do současnosti. Velmi významným spolkem je tělovýchovná jednota Orel, která si i přes těžkosti a rušení udržela chuť pracovat dál. Dalšími spolky, jež patří do života obce, jsou chovatelé, zahrádkáři a včelaři, protože udržují tradice a činnosti, které pro svoji manuální činnost nemusí být zrovna populární. Prospěšná je i činnost invalidů, pomáhajících již po válce a fungujících dodnes.

Prameny, ze kterých práce čerpá, spadají výhradně do mikroregionu Olešnice. Mezi nejvýznamnější zdroje patří dochované kroniky některých spolků jako Orelská kronika, kronika invalidů, chovatelů drobného zvířectva a hasičská kronika. Dále pak pamětní kniha obce, která je přepisem tří rukopisných knih. Významným pramenem je kniha olešnického rodáka Josefa Višinky Dějiny městečka Olešnice, který byl zároveň i letitým kronikářem

města. Velkým zdrojem informací jsou i díla olešnického starosty PaedDr. Zdenka Peši, píšícího o olešnické historii i v několika učebnicích.

Velkým zdrojem informací se staly také fotografie, rozhovory a osobní paměti olešnických rodáků, zejména paní Josefy Blahové, členky mnoha spolků a manželky významného olešnického občana pana Stanislava Blahy. On sám spolkové činnosti v Orelské jednotě, ochotnickém divadle, hasičském sboru, spolku invalidů a chovatelů drobného zvířectva zasvětil velkou část svého života.

1. MĚSTEČKO OLEŠNICE

1.1. Založení Olešnice

Historii městečka Olešnice můžeme datovat již před více než 1000 lety. Byla založena na východním cípu Českomoravské vrchoviny, krajiny porostlé hustým lesem a tvořící přirozenou hranici mezi Moravou a Čechami. Tato oblast byla velmi málo zalidněná, proto byla zpočátku jen malou osadou.

První písemná zmínka o Olešnici je darovací listina, kterou předal kníže Břetislav v roce 1053 svému synovi Vratislavovi II. Součástí daru byl mimo jiná území i Újezd olešnický. Tato listina se dochovala ve falzu, které bylo sepsáno o sto let později, ale i tak je dokladem, že Olešnice v roce 1163 opravdu existovala. Další písemné prameny pocházejí až z doby, kdy byla Olešnice již městečkem.

1.2. Historie města od 13. století do 18. století

Oblast v okolí byla stále ještě velmi zalesněná, přesto pozvolna začalo osidlování kraje a vznik nových vesnic v okolí. Od poloviny 13. století patřila Olešnice pánům z Lomnice, kteří si nechali, nedaleko postavit hrad Louka. Byla největší vesnicí v panství a těšila se hojnému počtu řemeslníků i tržišti. „Počet jejich obyvatel se nebývale rozrostl po příchodu německých osídlenců, které pozval do Českého království Přemysl Otakar II. Usadili se a své domy postavili v trojúhelníku mezi Nyklovickým a Veselským potokem. Přestože se i oni věnovali zemědělství, byli i zdatnými řemeslníky a obchodníky.

Tak vlastně existovaly vedle sebe Olešnice dvě. Původní – později nazývaná Moravská Olešnice a nová, v místě dnešního náměstí, nazvaná po svých obyvatelích Německá Olešnice. Protože němečtí osídlenci se v průběhu několika generací počestili, název Německá Olešnice se již nepoužíval.“¹

Za dob husitských válek v první polovině 15. století byli olešničtí občané ušetření válečných hrůz, protože tehdejší pán Jan z Lomnice připojil svoji pečeť k listu, který se stavěl proti upálení Jana Husa. V této době byl v Olešnici postaven nový kamenný kostel v gotickém slohu, který nahradil dřevěný kostel (postaven roku 1391). Zda byl dřevěný kostel vypálen husity nebo ne dnes již nelze zjistit. Nový kostel byl vysvěcen roku 1426 a pravděpodobně byl v rukou kališnických kněží.

¹ PEŠA, Z.: *Olešnicko*. Obecní úřad Olešnice 1998, s. 24.

Na konci 15. století začaly Olešnici zlaté časy. Roku 1496 koupil Vilém z Pernštejna od Lobkoviců hrad Louku i s Olešnicí. Díky němu povolil král Vladislav II. v obci dva výroční trhy, tehdy trvající 8 dní. První měl začínat po první neděli po Velikonocích a druhý na svátek sv. Václava. „Jan, syn Viléma z Pernštejna, příjímím Bohatý, byl též Olešnici pánem milostivým. Přimluvil se u císaře Ferdinanda I. A tento listem psaným ve Vídni na den svaté Máří Magdalény, tj. 22. července roku 1539 udělil Olešnici právo koňských trhů. Ty se konaly každé pondělí od druhé postní neděle do svátku Jana Křtitele.“² Díky tomuto pánovi byl postaven také pivovar, vybudován obecní rybník a zřízen sbor českobratrské církve.

V polovině 16. století začaly v Olešnici vznikat sdružení řemeslníků – cechy. Kromě cechu nesměl nikdo v obci provozovat dané řemeslo. „Památkou na staré cechy jsou jejich dochované artikule. Roku 1539 dal Jan z Pernštejna cechovní řád krejčím a roku 1545 tkalcům.“³ Mezi dalšími byli soukeníci, kováři a kožešníci. V této době zde žil i kožešník, děd barokního malíře Karla Škréty.

Po blahobytu, který Pernštejnové do Olešnice přinesli, přišla léta střídání pánů i církví. V roce 1560 kupuje Loucké panství Hanuš Fridrich z Hradeka, kterému patřilo i panství Letovice. Ten vyznával luteránskou víru a také ji na svých panstvích prosazoval, českobratrská církev byla vyhnána.

Roku 1590 koupila od pánů z Hradeka panství Johanna Eva z Lichteštejna a připojila jej ke kunštátskému. Sama byla vyznání luteránského, ale byla tolerantní k ostatním náboženstvím, tak se náboženská situace v obci uklidnila. Po ní vlastnil obec Pavel Katharin z Katharu, který ale brzy zemřel.

Na počátku 17. století roku 1606 získává kunštátské panství Štěpán Schmidt z Freihoff, rada dvorské komory a říšský pokladník. Nechtěl přestoupit na katolickou víru, a proto odešel do ciziny. Za zásluhy získává pak zabrané panství roku 1631 Jindřich Šlik, hrabě z Passanu a Lokte. V této době měla Olešnice právo hrdelní, popravnímu místu se dodnes říká Na Spravedlnosti.

Třicetiletá válka se nevyhnula ani Olešnici, i když její pán Štěpán Schmidt z Freihoffu, nekatolík, se jí nezúčastnil a zůstal věrný císaři, za což po té dostal od císaře vyznamenání za věrnost. Krajem putovala švédská vojska námezdných žoldnéřů, kteří si brali, co chtěli. Nedaleko Olešnice bylo podle pověsti jedno takové vojsko roku 1643 poraženo. Na tomto místě byla postavena Boží muka. Další památkou na tuto válku, jsou tajné chodby domů na náměstí, kde občané schovávali svůj majetek před vojáky. Kolem roku 1626 na zámku

² VIŠINKA, J.: *Dějiny městečka Olešnice*. Olešnice 1995, s. 17.

³ PEŠA, Z.: *c. d.*, s. 26.

v Kunštátě pobýval Jan Ámos Komenský, který po prohlídce našeho kraje vyhotovil velmi podrobnou mapu části Moravy.

Po válce zůstala Olešnice, stejně jako celá zem zpustošená a vyrabovaná. Mnoho domů zůstalo opuštěných nebo pobořených. V poválečné době se také rychle střídali majitelé panství. „Roku 1658 koupil Kunštátské panství Ferdinand Leopald, hrabě z Náchoda, v roce 1672 klášter sv. Josefa v Brně a v roce 1678 Jan Nepomuk, hrabě z Lamberka. Po něm zdědil panství Kašpar Bedřich a po něm Karel Benedikt.“⁴ Za vlády pánů z Lamberka byl nedaleko Olešnice roku 1700 postaven zámek.

Od 18. století město prošlo řadou významných změn a císařských nařízení. Kolem roku 1750 císař zrušil hrdelní právo malých měst, tedy i olešnické. Dále nařídil zrušit hřbitovy uprostřed měst, proto se začalo pohřbívat u novém kostelíku sv. Mikuláše, postaveného roku 1725 na místě zbořené kaple v Moravské Olešnici. Roku 1759 byly obě části města Moravská i Německá spojeny v jeden celek. Roku 1782 císař městu povolil šest výročních trhů. 1794 byla postavena budova radnic a 1799 budova školy u kostela. Hospodářsky obec vynikala zpracováním lnu a tkalcovstvím.

Války o rakouské dědictví se nevyhnuly ani Olešnici, nedaleko u vesnice Ústup, byl poražen saský pluk rakouskými vojsky.

Ani napoleonské války nenechaly Olešnice bez povšimnutí. Nejprve byla oslabena velkými dodávkami hospodářských surovin pro rakouskou armádu. Později pak přímým setkáním s francouzskou armádou, okupující město od 17.7. do 1.11.1809, tedy po vyhlášení znojemského míru.

1.3. 19. století a národní probuzení v Olešnici

Daleko ničivější zásah než války, do života obce vnesly velké požáry v první polovině 19. století. Nejničivější proběhl v roce 1827, při kterém shořelo 73 domů včetně radnice, kostela a školy.

Roku 1833 byla do Olešnice vybudována nová silnice, velkým nedostatkem však byla železnice, zajišťující městům, které u ní ležely, velký průmyslový růst. To se Olešnici nepoštětilo, proto se tovární výroba velmi prodražovala.

Rok 1848 byl přelomovým rokem nejen v Olešnici. Po vyhlášení zákona o zrušení poddanství a feudálních povinností a zákon o udělení konstituce vystřídal ve vedení obce

⁴ PEŠA, Z.: Tamtéž, s. 28.

purkmistra a dva radní starosta s radou města. Dále byl zřízen státní okres Boskovice a Olešnice jako největší obec na okrese usilovala o soudní okres Olešnice. Ovšem majitel kunštátského zámku nabídl pro okresního úřadu, tak byl Olešnici tento status odmítnut a přidělen Kunštátu.

Počátek národního probuzení v Olešnici narušila roku 1866 rakousko-pruská válka, kdy zde bylo ubytováno asi 150 pruských vojáků, kteří byli nakaženi cholerou, ta pak stála život 60 olešnických občanů.

Po cholerové nákaze však národní probuzení a vlastenecké cítění propuklo v Olešnici naplno. Hlavním buditelem, zakladatelem mnoha spolků a tvůrcem kulturního života byl páter Jan Pleskač. Mezi první založené spolky patřil spolek Katolická jednota, Divadelní spolek, Čtenářský spolek, Zpěvácký spolek a Sokol.

Toto období je také charakteristické rozsáhlým rozvojem obce v různých oblastech. V hospodářské činnosti bylo významné založení poštovního úřadu (1861), Občanské záložny (1864) nebo zavedení telegrafu (1879). Svůj provoz započala také řada nových továren například výroba umělých květín, výroba sodové vody a limonád nebo továrna na hedvábné zboží. Snahou bylo také zavedení železniční dráhy, která by vedla na trati Litomyšl – Polička – Olešnice – Tišnov. Stavba však byla odložena a po první světové válce se s ní již nepočítalo.

Počátek 20. století se nesl ve znamení rozvoje vzdělání. Od roku 1904 mělo město i měšťanskou školu v budově bývalé továrny na hedvábí, ovšem brzy přestala kapacitně stačit. Proto byla mezi roky 1908-1910 vybudována škola nová, která s úpravami slouží svému účelu dodnes.

1.4. Olešnice za světových válek

První světová válka si vyžádala oběti i mezi olešnickými občany. Celkem bylo odvedeno 386 mužů. Někteří vstoupili do československých legií v Rusku nebo Itálii. Domů se nevrátilo 71 vojáků. Olešnice stejně jako zbytek vlasti strádala válečným hospodářstvím.

Meziválečné období přineslo do Olešnice zavedení elektrického proudu (1922), pravidelné autobusové spoje do Skalice a do Brna, novou kanalizaci a také bohatou spolkovou činnost - během války přerušenu. Hospodářská krize se však Olešnici nevyhnula, velkou nezaměstnanost částečně vyřešilo založení mlékárny (1936), působící zde do dnes.

Druhá světová válka si kromě těžkostí společných pro celý národ vyžádala i oběti na životech. „V roce 1941 byl v kaunicových kolejích v Brně popraven čelní představitel odbojové skupina Obrana národa plukovník a bývalý legionář Karel Čápek, rodák

z Olešnice.“⁵ Na práci v Německu bylo nasazeno čtyřicet Olešnických občanů. Židovská rodina Weisensteinova byla odsunuta do varšavského ghetta, kde pravděpodobně zahynula.

Po válce se vrátili účastníci zahraničního odboje S. Neumann, R. Pochop a čestný občan městečka generál Zdeněk Škarvada, bojový pilot R.A.F..

⁵ PEŠA, Z.: *c. d.*, s. 36.

2. POČÁTKY SPOLKOVÉHO ŽIVOTA

2.1. *Národní probuzení v Olešnici*

Olešnice, stejně jako ostatní části Českého království a markrabství moravského podléhala silnému vlivu germanizace. „Městští synkové po pětileté docházce do školy olešnické navštěvovali německé školy v Poličce, Moravské Třebové nebo v Brně, takže německý pravopis ovládali dokonale, avšak český pravopis jim činil potíže. Jiní po vyučení pracovali jako tovaryši ve Vídni, a tak se stalo, že skoro všichni sousedé ovládali německý jazyk. Veškerá korespondence s vrchnostenským úřadem se děla německou řečí, podobně i písemný styk s okolními městy. Na domech byly německé nápisy, divadelní představení byla rovněž v německém jazyce“.⁶

Po roce 1848 však nastávají v Olešnici velké změny, které obec brzy postavili do popředí hnutí za probuzení našeho národa. Činnosti a aktivita olešnických občanů se brzy začala dávat za vzor okolním obcím a městům. Tvůrcem a organizátorem činností pro rozvoj národního vědomí byl vlastenec, olešnický farář P. Jan Pleskač.

2.2. *P. Jan Pleskač – národní buditel v Olešnici*

Jan Pleskač se narodil 15. dubna 1797 v Třebíči. Studovat odešel do Brna, kde úspěšně zakončil gymnázium a po studiu bohosloví byl 15. 5. 1820 vysvěcen na kněze.

„Po vysvěcení působil jako kaplan v Želetavě a Netíně, dále jako lokalista ve Lhotě u Bystřice, po smrti olešnického faráře Václava Krenera roku 1834 stal se farářem v Olešnici. Instalován byl za faráře 20. října 1834. Zde působil blahodárně skorem 40 roků až do své smrti jako pravý otec svého lidu. Jeho heslem bylo: „Jsi-li nepřítelem myšlenky, nemusíš býti nepřítelem člověka, který tuto myšlenku zastává.“ Proto neměl nepřátel. Jeho činnost na poli náboženském a národním byla veliká. Pracoval také literárně. Kromě již známého divadla Hrb a srdce složil ještě divadelní veselohru Oklamany ženich a dvě historická dramata Konec říše Velkomoravské a Oldřich a Božena. Dále napsal Národní pohádky a povídky z okolí olešnického, které vydal Beneš Metoděj Kulda. Další jeho povídky, které napsal, jsou Student v kazajce, Dobrovolník, Kostelíček, Zkušený Bohuslav, Náboženství blaží rodiny a jiné. Napsal též nábožensko-politický spis Papež a kongres“.⁷

⁶VIŠINKA, J.: *Dějiny městečka Olešnice*. Olešnice 1995, s. 99.

⁷ Tamtéž.

Své vlastenecké představy a ideály předával nejen občanům olešnickým, ale i své nejbližší rodině, která se za ním přistěhovala z Třebíče po velkém požáru, jež zničil soukenickou dílnu jeho švagra Josefa Soukupa. Ten se po té se svojí manželkou, třemi syny, dcerou a tchýní (matka P. Pleskače) nastěhoval na faru v Olešnici.

2.3. První spolky

2.3.1. Katolická jednota

Katolická jednota byl první spolek založený v Olešnici. Jeho trvání nebylo dlouhé, pouze tři roky. Spolek byl založen 29. června 1851. Předsedou spolku byl zvolen Josef Soukup, švagr faráře Pleskače. Činnost spolku se odehrávala ve školní budově, kde se konaly přednášky místních kněží i laiků.

2.3.2. Divadelní spolek

Mnohem významnějším a trvalejším spolkem se stal Divadelní spolek. V roce 1859 bylo založeno ochotnické divadlo za velké podpory olešnického faráře a buditele Jana Nepomuka Pleskače. První představení, které spolek sehrál, byl Lakomec od Moliéra. Ve stejném roce bylo sehráno ještě deset představení, které se těšily obrovské návštěvnosti. „Příčinou tohoto velkého úspěchu bylo, že zde byli mužové divadla znalí. Byl to majitel tuhových dolů v Tresném Karel Mládek s chotí, rodák z Poličky. Dále místní soused František Neumann, který jako student divadla v Brně hrával. Nade vše vydatná byla pomoc olešnického faráře P. Jana Pleskače, který si po vzoru svého spolužáka Václava Klicpery divadlo v Brně velmi oblíbil a dovedl udržeti herce v nadšené práci“.⁸ Představení se konala u pana Synka na náměstí v domě č. 90. Kulisy a vnitřní zařízení koupil spolek od ochotníků v Nedvědicích a šaty od židů v Brně. „Založení českého divadelního spolku v Olešnici vzbudilo velký ohlas mezi českými vlastenci. Časopis Lumír, orgán českých spisovatelů, vítá založení prvního českého divadelního spolku na moravském venkově. Píše se v něm: „Jedině zapadlá Olešnice na celé pláni moravské má to, čím jiné město se pochlubit nemůže, totiž ochotnické divadlo.“⁹ Později se hrálo v sále hostince „U tří ječných klasů“, lidově zvané Puchárná podle starosty a majitele Ignáce Puchara. Dlouho však toužili po své vlastní budově.

V roce 1879 byla spolku předána budova staré školy na Masných krámech. Za přispění obce bylo zřízeno vnitřní vybavení. Dohled nad divadlem měla občanská záložna. V zimních

⁸ VIŠINKA, J.: c. d., s.100.

⁹ Tamtéž.

měsících se hrálo divadlo nejméně jedenkrát měsíčně, dále o Velikonocích, svatodušních svátcích a Vánocích. Byla zde sehraána například díla v roce 1896 Jan Vůraba od Františka Schuberta, Jánošík od Jiřího Mahena, Moliérův Lakomec a další. Roku 1913 bylo potvrzeno užívání budovy divadelním spolkem.

V době 1. světové války však hraní divadel stagnovalo. Muži odešli do války a ženy musely vykonávat jejich práci, na divadlo nebyl čas. Až v roce 1920 – ve výroční den české samostatnosti se v městském divadle konala slavnostní divadelní hra, které se zúčastnila obecní rada. V roce 1921 bylo zbudováno divadlo v přírodě. Téhož roku započala elektrifikace obce a tím také budovy divadla. Částka za pořízení byla vypůjčena od příznivců a členů spolku. Splácena byla z výtěžku her. Na jevišti divadla byla opona – chlapec vede dva lvy. Před bouráním byla napnuta na rám a umístěna za horizontem na jevišti Orlovny. Později se na ni zapomnělo, až při bourání jeviště v katolickém domě byla objevena, ale bylo s ní zacházeno nešetrně – zedníci s ní zakryli cihly. Při zjištění této situace ji vyzvedl František Bednář a zrestauroval ji. Nyní je umístěna v muzeu města.

Budova divadla se dostala do havarijního stavu, byla podmáčená a hrozilo zhroucení. V roce 1928 se již v divadle z bezpečnostních důvodů nehrálo. Čistý výtěžek ze vstupného nestačil na opravy, zvláště když bylo vybudováno jeviště jak v budově Sokolovny tak Orlovny, kde byly mnohem lepší podmínky pro hraní divadel. Proto ochotníci souhlasili se zbouráním budovy při stavbě inkamerační silnice v roce 1936. Budovou zbouřal na své náklady (1500K) Josef Konrád, který materiál použil na stavbu svého rodinného domku v rekordně krátké době – 1. měsíc. Vybavení divadla bylo rozděleno mezi spolky Sokol a Orel. Tak 1. července 1938 se počala bourat budova prvního českého divadla na moravském poli, ve které se po celá desetiletí hrálo česky.

Nepříznivé změny v důsledku okupace v roce 1941 byly důvodem pro zrušení spolků Sokola a Orla. Budova Sokola připadla Kuratoriu, Orlové se scházeli v budově Katolického domu, tak se zde mohla hrát i divadla.

Po válce hráli divadlo Orli i Sokoli, později Hasiči a jiné organizace. V roce 1957 byl obnoven Spolek divadelních ochotníků Tyl. Předsedou byl zvolen Rudolf Grubhoffer, režii byl pověřen Karel Hamerský. Hrálo se v Osvětové besedě. Rok 1959 byl pro divadlo rokem oslav, když se oslavovalo sté výročí provozování prvního českého divadla na moravském venkově. Ochotníci si nacvičili hru Josefa Kajetána Tyla Srakonický dudák aneb Hody divých žen. Hrána byla 29. a 30. března a 5. dubna vždy při vyprodaném sále.

2.3.3. Čtenářský spolek

Ti kdo neholdovali divadelnímu umění mohli své vlastenecké cítění rozvinout ve čtenářském spolku. „Od roku 1861 konaly se v Olešnici pravidelné zimní tak zvané „Slovanské besedy“, na nichž se předčítalo z různých poučných a zábavných knih, přednášely se básně a zpívaly národní písně. Z těchto Slovanských besed pak vznikly dva spolky, a sice čtenářský a zpěváký.“¹⁰

Spolek se scházel na pravidelných besedách, kde si předčítávali hlavně ze zábavných knížek. Jejich další činností byla také péče o obecní knihovnu, na kterou poskytl spolek velkou finanční částku krejčovský cech, jež svou činnost ukončil v roce 1853. 60 zlatých věnovala na rozvoj knihovny i obec. Knihovna byla umístěna na faře a knihy půjčovali místní kaplani.

2.3.4. Zpěváký spolek

Spolek vznikl, jak již bylo řečeno ze Slovanských besed. Založen byl roku 1865. Prvním sbormistrem se stal místní nadučitel František Slavíček. Aby měl spolek na co hrát, uspořádali sousedskou sbírku a za 130 zlatých zakoupili harmonium. Jejich činnost se skládala z veřejných besed, kde se zpívaly národní písně a sbory od různých skladatelů. Roku 1886 byla činnost na krátký čas přerušena. Obnoven byl již jako Zpěváký spolek Dalibor.

2.3.5. Sokol

Ani sportovní nadšenci, nebyli ochuzeni a mohli své aktivity rozvíjet v Sokole. Tělovýchovná jednota Sokol patří mezi nejstarší spolky v Olešnici. Byl založen v roce 1869 jako třetí jednota na Moravě. Obnoven v 1918.

Cvičilo se v domě číslo 81, později ve škole nebo na Puchárně. Během 1. světové války cvičení ustalo. Po válce se usnesl obecní výbor prodat Sokolu starou školu č. 157. V budově byly provedeny rozsáhlé úpravy. Jedním z hlavních donátorů byla firma K. Čapek a syn, řeznictví a uzenářství. Čápkovi poskytovali stravu všem řemeslníkům a jejich pomocníkům. V létě se cvičilo na zahradě, v zimních měsících v sále v 1. poschodí, a to jak prostná, tak na náradí.

Sokol pořádal každoročně veřejné vystoupení na zahradě Sokolovny, zúčastnil se sletů v Praze. Za podpory Josefa Matonohy, majitele továrny na umělé květiny, se uskutečňovaly slavné Šibřinky (maškarní ples). Sokolové se také pravidelně zúčastňovali vzpomínkových

¹⁰ VIŠINKA, J.: c. d., s.101.

slavností na památku ukončení válek. 14. dubna 1921 obdržel Sokol kinematografickou licenci pro Kino v budově Sokolovny.

Na podzim 1941 zrušili okupanti Českou obec sokolskou. Vybavení zůstalo v budově, avšak byl odvezen starý prapor první jednoty z let 1870 – 73. Kino Sokol bylo přejmenováno na Kino Unio.¹¹ V sále i na zahradě cvičili členové Kuratoria – kde byla účast „povinná“ školní mládeži a dorostu.

Hned po válce byla obnovena činnost Sokola, avšak jen na krátko. V březnu 1948 došlo ke sloučení všech tělovýchovných spolků, tj. Sokola, Orla, Sportovního klubu a Spolku českých turistů pod název Sokol. Činnost nového Sokola se soustředila především na kopanou. Sokol v roce 1953 byl přejmenován na DSO Jiskra. Byly zavedeny oddíly fotbalový, lyžařský, turistický a motocyklový.¹² Nikdo ale Sokol nebral jako DSO Jiskra pod vedením Centrofloru Olešnice, proto byl spolek opět Sokol.

V roce 1986 - 89 byla budova Sokolovny přebudována na kulturní dům. Sokol totiž neměl dostatek finančních prostředků na údržbu budovy. Sokolu byla nabídnuta bývalá budova Katolického domu, kde bylo zbouráno jeviště a budova byla Osvětovou besedou pod správou MNV. Sokol nabídku přijal. V roce 1991 však Společnost Katolického domu požádala o navrácení budovy s tím, že členové Sokola mohou i nadále v budově cvičit. Sokol souhlasil, protože Sokolovna - Kulturní dům - v současné úpravě není vhodný ke cvičení.

V současné době cvičí volejbalisté v nové tělocvičně u základní školy stejně tak i ženy. Na lyžařském svahu pořádají závody, v letě suchý slalom a oblíbený pětiboj. Kino bylo obcí digitalizováno, je součástí Kulturního domu se samostatným vchodem, jeho činnost v roce 2013 přejal Spolek přátel piva. Oddíly kopané jsou v současnosti samostatné, nepatří pod Sokol.

¹¹ Pamětní kniha obce, městečko Olešnice, založená roku 1859. Město Olešnice 2004, s.78.

¹² Tamtéž, s.119.

3. SPOLKY ZALOŽENÉ V 2. POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Druhá polovina 19. století se již nenesla jen v duchu spolků, které vedly k zábavě, sportu nebo duchovní činnosti. Začaly vznikat také spolky, které byly prospěšné svému okolí i obyvatelům.

3.1. Právozářníci

Tento spolek nebyl určen pro široké spektrum obyvatel, ani jeho činnost nebyla příliš výrazná, ale právo vařit pivo nebylo samozřejmostí. Nelze zjistit, kdy byl spolek založen. Jeho členy byli olešniční měšťané. Vlastnili budovu pivovaru s přilehlými dílnami, od nepaměti ¼ vlastnila obec a ¾ sousedé. Budova stála na náměstí vedle kostela. Pivo se zde vařilo do roku 1881. Od roku 1885 byly dílny pronajaty hasičům jako skladiště. V roce 1913 rozhodl obecní výbor o zbourání budovy hostince Na pivovaře a přilehlých budov. Netušil však, že právozářníci jeho rozhodnutí zruší. Spolek měl totiž ve svých stanovách uvedeno právo „veta“, kdy i jediný člen při nesouhlasu zvrátil veškeré rozhodnutí. Tím pádem zůstala budova hostince i bývalé varny – skladů stát. V roce 1943 se o zbourání budov u kostela snažil P. Leopold Benáček. Katolický farní úřad chtěl roku 1944 od právozářných sousedů odkoupit jejich podíly. Budovy by se zbouraly, okolí by se upravilo, ale lednice pod budovami by zůstala. Tentokrát zasáhl památkový úřad z Brna a sanaci nepovolil.

V roce 1966 byl nájem z budov tak nízký, že nestačil na opravy, proto ji od 15. 2. 1966 věnovali státu, všichni členové se vzdali podílu ve prospěch státu. Tím zanikl spolek právozářný.

3.2. Spolek na podporu výsadby stromů – Okrašlovací spolek

Je jedním ze spolků, který se významně podílel na zvelebování obce a jejího okolí. Byl založen v 1868 jako spolek na podporu výsadby stromů. Byla zřízena vlastní pěstitelská školka. Hlavní dozor vykonával nadlesní v Lamberku. Od roku 1875 byl tento spolek přeměněn na Okrašlovací spolek.

Jeho úkolem bylo vysazování sadů, zakládání stromořadí, úprava cest a potoků, urovnávání různých nerovností. Členy byli především zastupitelé obce v čele se starostou Ignácem Pucharem. Zasluhou okrašlovacího spolku bylo vysázení olší u potoka, zalesnění

pastvin Horka, vysázení keřů u katolického kostela, stromů a keřů u evangelického kostela a zasetí trávy, kolem silnice k Lamberku byly vysázeny kaštany, k Trpínu jilmy, javory a jasany. Spolek zalesnil rovněž obecní pozemek Skalky. Většinu sazenic vypěstovali členové spolku sami.

Ve vysazování stromků kolem cest pokračoval spolek i nadále, každým rokem kolem cest na různé strany. Spolek měl stanovy schválené v roce 1878. Na návrh starosty Puchara měla být pastvina zvaná Horka přejmenována na Štěpánku (podle manželky prince Rudolfa Habsburského). K přejmenování však nedošlo. Členové spolku vysázeli od Pijavičního rybníčku k Trpínu až na české hranice stromořadí klenů, k Veselce javory, k Lamberku olše, od Lamberka ke Kozinám javory, jeřabiny a jasany. Suché stromky kolem silnice vyměňovali za nové. Rok od roku se činnost okrašlovacího spolku rozrůstala, i když někteří čelní představitelé spolku zamřeli nebo z Olešnice odešli. Činnost spolku byla podporována dary od občanské záložny a z vypěstovaných a prodaných sazenic sousedním obcím. V roce 1891 obdržel spolek státní a zemskou subvenci. Byly opravovány cesty k Veselce, Ústupu i v obci. V roce 1897 bylo zřízeno stálé výletní místo pod Skalkami.

Spolek provedl také značkování turistických stezek od Letovic a Křetína až na Zubštejn. Ve své práci pokračoval až do roku 1914 do 1. světové války, kdy muži odešli na frontu.

Činnost byla v meziválečném období obnovena. V letech 1933- 34 byly na popud okrašlovacího spolku vybudovány betonové chodníky na náměstí.¹³

1934 Okrašlovací spolek požádal obecní zastupitelstvo o poskytnutí pozemků na Veselském potoce pro zbudování koupaliště, které by bylo majetkem města. V listopadu 1935 obdržela obec příspěvek pro nezaměstnané, kteří pracovali na budování koupaliště. Potok přivádějící vodu do koupaliště byl zarubněn a zasypán. Po 2. světové válce činnost spolku již nebyla obnovena.

Práci okrašlovacího spolku – péči o parčíky- vykonávali členové BSP ze závodů.

3.3. Sbor dobrovolných hasičů

Dalším z veřejně prospěšných spolků je sbor dobrovolných hasičů. Již od pradávna působily požáry velké hospodářské ztráty, neboť co mnoho generací shromažďovalo, bylo v krátké době obráceno v popel. Dokud byly domy dřevěné, kryté doškem nebo šindelem, dosahovaly požáry velkých rozměrů. Obce se staraly o zajištění požárního náradí. Byly to

¹³ Tamtéž, s.62.

háky na strhávání hořících trámů, putny na nošení vody a jiné. Podle kronikáře Josefa Višinky byl první stříkač pořízen kolem roku 1750.

Hašení požáru bylo rozděleno mezi řemesla. Tesaři a kováři strhávali ohořelé trámy, ševci a mlynáři jen pomáhali, řezníci pumpovali tzv. berlovkou ze škopků vodu, kterou nosili krejčí, tkalci a pekaři. Pekaři vodu nalévali spolu s kožešníky a zámečníci měli paklíči otvírat dveře. I když byli do hašení zapojeni mnozí občané, přesto padlo ohni spoustu domů. Veliké ohně byly v roce 1827, 1841, 1842 a 1873, kdy lehlo popelem mnoho domů včetně kostela.

O založení hasičské sboru se v Olešnici jednalo již v roce 1871, ale nenašel se velký ohlas mezi obyvateli obce, i když Moravskoslezská pojišťovna darovala na zařízení 25 zlatých a Lipská pojišťovna 10 zlatých.

Při ohni roku 1873 přijeli do Olešnice hasiči s koňskou stříkačkou z Bystrého, kde byl již spolek hasičů ustanoven. V Olešnici se pak začaly ozývat hlasy pro založení hasičského sboru. Proto starosta obce František Neumann svolal dne 3. června 1874 občany do hostince Puchárna a po vzoru bysterských byl založen hasičský sbor i v Olešnici, který trvá nepřetržitě dodnes. Obec zakoupila v té době moderní stříkačku Hydrofor dvoukolový se savicí a hadicemi a vůz na přepravu stříkačů, výstroj pro 80 mužů, vozové stříkače, vozy s lejtou na vodu, vodové koše, okenní a okapové žebře a jiné drobnosti. Pro uskladnění strojů a náradí byla uvolněna bývalá varna pivovaru, tehdy již mimo provoz. Na její čelní stěně byla umístěna soška sv. Floriána a nápis „Bohu k oslavě, bližnímu k ochraně.“ – tímto heslem se vždy hasiči řídili. Občané považovali za čest být členy „Hasičského sboru“. Mnozí podporovali sbor finančně. Sbor pořádal až do současnosti pořádá „Hasičský ples“ a „Hasičský výlet“. Každoročně se zúčastní kolem svátku patrona – sv. Floriána – bohoslužeb. Účastní se i různých slavností nebo doprovází na poslední cestě své zesnulé členy.

Sbor dobrovolných hasičů v Olešnici je mateřským sborem všech okolních sborů. V roce 1894 bylo rozhodnuto o pořízení nového praporu sboru. Na jeho přední straně – bílé – je vyší obraz sv. Floriána, někdejšího římského vojáka, patrona hasičů. Na rubu praporu – červeném – je vyší znak Olešnice – černé orlí křídlo ve tříbeném poli a nápis Bohu ku slávě, bližním ku prospěchu. Prapor byl slavnostně požehnan 21. června 1895 olešnickým farářem P. Ondřejem Haasem.

Sbor byl připraven hájit majetky i životy spoluobčanů i obyvatel sousedních obcí, kam zajížděli.

Během 1. světové války, kdy byli muži povoláni do zbraně, musely se ujmout hašení požárů ženy. Po válce došlo v mnoha sborech k motorizaci stříkačů, protože pumpování bylo velmi namáhavé a únavné. Také olešničtí hasiči nechali svůj stříkač z roku 1896

zmotorizovat. Při hasičském cvičení byl zmotorizovaný stroj předveden široké veřejnosti. Hadicí byla voda vytlačena až na věž kostela, což bylo odměněno bouřlivým svoláním.

Při ohních v okolních obcích bylo nutno zajišťovat příprež koňských potahů. Stříkač byl těžký, zvláště když byl plně obsazen posádkou, koně museli jet klusem. Bylo proto uvažováno o pořízení automobilové stříkačky. V roce 1930 rozhodl výbor o koupení osobního automobilu Tatra 65HP od hraběte Belcrediho, který byl přebudován na automobilovou stříkačku. Práce byly provedeny Hasičskými závody v Čechách pod Košířem a členy sboru – strojníkem Františkem Čápkem v čele. Protože neměl sbor tolik finančních prostředků, pomáhali i ostatní občané. Zemědělci věnovali nájemné honitby, ochotníci se hráli divadelní hru „Hasiči jedou“. Olešniční hasiči byli voláni k požáru jak v místě, tak širokém okolí. Přesto si musel sbor zbývající prostředky - nedoplatky - vypůjčit od Občanské záložny, které ještě dlouho splácel.

Během 2. světové války byly protipožární předpisy velmi zpřísněny. Nedodržení bylo považováno za sabotáž. Kontroly byly prováděny i během dne. Okresní úřad nařídil konat denně protipožární hlídky – až do konce války.

Po válce obcházel členové katastr obce a hledali nevybuchlou munici. Přesto se nepodařilo všechny výbušniny zneškodnit. Dva školní chlapci našli granát, který byl příčinou jejich smrti. Hasiči se pravidelně zúčastňovali vzpomínkové slavnosti u pomníku padlých z 1. i 2. světové války, pomníku generála Karla Čáпка a památníku umučených na Hradisku u Louky.

Protože byly domy stavěny z cihel a kamení a pokrývány nehořlavou krytinou, nebyly už požáry tak rozsáhlé. Pokud vznikl, byl použitím výkonných hasících strojů zlikvidován. Také štíty domů byly zděné, takže se oheň tak rychle nešířil. Přesto sbor stále doplňoval a obnovoval vybavení hasičského zařízení, ať to bylo celobronzové čerpadlo, vysokotlaké hadice nebo automobil Ford – Canada, sloužilo hlavně v zimních měsících k přepravě mužstva k požárům.

Roku 1949 bylo rozhodnuto postavit vlastní požární zbrojnici, protože skladiště v bývalém pivovaru už nevyhovovalo. Byla vyhlášena pracovní povinnost na každého člena. Z rozhodnutí ONV v Bystřici nad Pernštejnem, kam tehdy Olešnice patřila, však byla stavba odsunuta na neurčito. Členové sboru i občané obce byli rozhodnutím ONV velmi rozhořčeni. Nic nepomohly protesty na ONV, tak i na kraji v Brně. Až teprve roku 1954 byla stavba povolena. Každý člen musel odpracovat 20 hodin zdarma. Zemědělci vozili z lomu Pod Horkou zdarma kámen, místní závody (masna, sodovkárna) dovezly cihly. Roku 1955 bylo postaveno přízemí, 1956 byt strojníka v poschodí. 21. 6. 1957 byla budova po kolaudaci

slavnostně otevřena za velké účasti obyvatel. Při hasičském cvičení byly všechny stroje převezeny ze starého skladiště do nové zbrojnice. V roce 1969 byla rozhodnutím okresní inspekce požární ochrany pořízena starší autocisterna Praga. Roku 1973 přidělila OIPO do Olešnice auto Tatra 803 pro přepravu hasičů k ohni. Auto Ford bylo již velmi opotřebované a poruchové.

Pomoc olešnických hasičů neznala hranic, proto v roce 1970 několik dní pomáhali s odčerpáváním vody v zatopených jeskyních v Moravském krasu, kde speleologové prováděli průzkumné práce a voda jejich životy ohrožovala.

Hasiči nezapomínali ani na dorost. V roce 1973 bylo ve sboru 70 mužů, 26 žen, družstvo dorostu a družstvo žáků. Ten rok byla velkolepá oslava stého založení sboru. Slavnost byla rozdělena na několik částí. Především to byla výstava různých dokumentů, fotografií, uniforem a plakátů v tehdejší Osvětové besedě, slavnostní schůze s vyznamenáním zasloužilých členů a dekorací praporu novou stuhou od mateřského sboru z Bystrého. Následující den – neděle 16. června začala budičkem – vypálením salv z hmoždířů ze stráně nad Výpustkem. Po bohoslužbě následoval slavnostní koncert třicetičlenné dechovky z Boskovic. Na náměstí byly představeny všechny stroje a nástroje hasičské techniky – plátěnými kbelíky a putnami počínaje a požární cisternou konče. Odpoledne se ozývalo z věže kostela šturmování na zvony – v dřívější době oznamovalo oheň. Maketu domu hasili postupně všemi hasebními prostředky: berlovkou, trkači, hydroforem, koňskou stříkačkou, perní stříkačkou, automobilkou z roku 1924, cisternami i výsuvným žebříkem s plošinou. Po uhašení makety a seskoku do plachty se průvod odebral k taneční zábavě na zahradu místní Sokolovny. Děvčata v krojích doprovázela dechová hudba. Průvod přítomných hasičů a sborů byl obrovský. K tomuto výročí sestavil kronikář města a dlouholetý hasič Josef Višinka brožurku, která však byla cenzurou Kulturního odboru ONV v Blansku notně seškrtnána.

Sbor se zúčastňoval různých hasičských shromáždění jak v okolí, tak i za hranicemi kraje (Praha, Litoměřice, Jevíčko, Štěpánov), kde předváděl s velkým zájmem veřejnosti automobilku z roku 1924. Z mnoha soutěží si olešničtí hasiči přiváželi různá vyznamenání, medaile a poháry, jimiž zaplňovali stěny a police kulturní místnosti v požární zbrojnici.

V roce 2002 postihla naše město blesková povodeň, při které bylo zaplaveno několik domů a mnoho sklepů v povodí Nyklovického a Veselského potoka. Zaplaveny byly mimo jiné i prostory požární zbrojnice, fotbalového hřiště, ČOV, mlékárny, masny, Orlovny, Pneuservisu i koupaliště. Při odstraňování následků olešničtí hasiči významně pomáhali jak prací, tak technikou. Při následné povodni v Čechách – v Letech a Řevnici, odjeli naši hasiči pomáhat i tam. V roce 2003 pomáhali ve Sloupu a v Moravském Krasu.

V roce 2003 byla Radou města jmenována zásahová jednotka, která vyjíždí se svými vozy Tatra T815, CAS 32, Liaz 25, Avia A31 PPS12 a Froggy8 spolu s dýchací technikou hájit majetky i životy spoluobčanů i v přilehlých obcích.

Zle si jen přát, aby jak dobrovolní hasiči, tak zásahová jednotka měli co nejméně nutných hašení, aby se hasičská technika mohla používat jen ukázkově a mohli se scházet jen při cvičení a zábavě.¹⁴

3.4. Spolek katolický tovaryšů a jinochů

Tento spolek byl založen 27. května 1883. Dle zachovalých stanov byl to spolek nábožensko-vzdělávací. Pravidelné schůze vždy v neděli odpoledne, asi jen v zimní době, konány byly v učebně místní školy. Představeným spolku byl dle stanov katolický farář. Spolek asi neměl dlouhého trvání¹⁵

3.5. Zpěvácký spolek Vlastimila

Zpěvácký spolek Vlastimila byl založen díky místní učitelce Elišce Dřevíkovské roku 1886. Stal se prvním ženským spolkem v Olešnici.

V protokolní knize spolku se v úvodu praví: „Ženy uvědomělé a vzdělané, ozdobou jsou a podporou vlasti a národu a chloubou svého rodiště. Pravdu tuto uvážili i dívky olešnické a vřelá touha ozvala se v prsou jich, by zdárnými dcerami vlasti matky se staly. I sestoupily se v spolek zvaný Ženská pěvecko-vzdělávací jednota Vlastimila.“

Dne 28. února 1886 konala se na radnici ustavující členská schůze za účasti 36 paní a dívek. Předsedkyní zvolena slečna učitelka Eliška Dřevíkovská, jednatelkou slečna Marie Novotná z domu číslo 88. Sbormistrem se stal učitel Tomáš Člupek, po jeho odchodu do Prostějova místní nadučitel Jan Hylák, po něm učitel Richard Luňáček. Spolková místnost byla ve školní budově, kde bylo umístěno harmonium. Spolek konal tak zvané „dýchánky“ při nichž se zpívalo, četlo z knih a přednášely básně. Místní učitelé a kněží zde též konali zábavní a vzdělávací přednášky.¹⁶

Spolek zanikl za 1. světové války.

¹⁴ Kronika Hasičského sboru.

¹⁵ VIŠINKA, J.: c. d., s.137.

¹⁶ Tamtéž, s.138.

3.6. Zpěvácký spolek Dalibor

Vedle ženského pěveckého spolku byl založen i mužský pěvecký spolek Dalibor. Založen 16. dubna 1886 místním učitelem Arnoštem Prausem. Místo pro scházení našel pěvecký spolek v hostinci „Na poště“. Pěvecká vystoupení se konala společně s Vlastimilou v hostinci „Na Puchárně“.

Společně se členkami Vlastimily byly konány výlety do Víru, Křetína, na Baldu u Poličky, na Pernštejn apod. Roku 1888 měl spolek Dalibor 42 členů, z toho 25 činných.¹⁷

3.7. Další menší spolky

- **Spořitelní a záloženský spolek**

Spořitelní a záloženský spolek byl založen v roce 1899, jinak se mu říkalo Reiffeisenka. Půjčky se směly poskytovat pouze členům spolku a členem se mohl stát jen občan z olešnické farnosti. Úřadovali jen v neděli dopoledne po bohoslužbách.

- **Odbor Národní Jednoty pro severozápadní Moravu**

Jeho úkolem bylo podporovat a vydržovat menší české školy. Zanikl kolem roku 1918.

- **Unie textilního dělnictva**

Vznikl kolem roku 1900. Sdružoval dělníky z místní továrny na hedvábné zboží a byl ovládán sociálními demokraty. Spolkové místnosti jeho byly v hostinci v domě číslo 164. Kulturní činnost vedl a řídící učitel v Louce Adlof Kafka.

- **Skupina Všeobecného sdružení křesťanského dělnictva**

Byla založena 18. března 1907 v hostinské místnosti Radnice. Zde byla spolková místnost skupiny. Důvěrníkem byl zvolen Josef Pelíšek a po něm Josef Sperát. Spolek svými přednáškami oživoval tehdejší olešnický katolický farář P. František Soukal. Při skupině byla organizována také mládež v takzvaném odboru čekatelů.

¹⁷ Tamtéž.

- **Sdružení venkovské omladiny pro farnost olešnickou a prosetínskou**

Bylo založeno roku 1908 a sdružovala se v něm zemědělská katolická mládež. Předsedou byl Gustav Boček z Louky. Přednášky pro členy sdružení konal P. Klíma, farář prosetínský a P. Cyril Motáček, kaplan z Olešnice.¹⁸

¹⁸ Tamtéž, s.150-151.

4. SPOLKOVÁ ČINNOST OD POČÁTKU 20. STOL. DO ROKU 1945

Většina spolků, které vznikly ve 20. století, si udržela svoji činnost až do současnosti, což svědčí o jejich prospěšnosti pro společnost, rozvoj myslivosti, včelařství a další oblasti.

4.1. Orel

Spolkem s dlouholetou tradicí je Orel. Než však vznik jako samostatný spolek, měl několik předchůdců. Byla to v roce 1852 Katolická jednota, založena buditelem P. Janem Nepomukem Plekačem. Neměla však dlouhé trvání. Následně byl počátkem 20. století založen spolek pod názvem Unie textilního dělnictva. Ani tomu se dlouho nedařilo. V roce 1907 byla pod vedením P. Františka Soukala založena Skupina všeodborového sdružení křesťanského dělnictva a Sdružení venkovské omladiny. Po vzoru jiných moravských obcí byl v roce 1911 založen v Olešnici Orel. Ve stejném roce již bylo pořádáno veřejné cvičení na hřišti „Pod Skalkami“. Správcem byl zvolen P. Cyril Motáček, kaplan. Cvičilo se ve staré škole (nyní katolický dům). Během 1. světové války cvičení stagnovalo.

Po válce koupil Sokol v roce 1919 starou školu a cvičení Orlu ve své budově nepovolil, protože budovu opravoval a přebudoval. Členové Orla se obrátili s prosbou na Místní školní radu, zda by mohli cvičit v nové škole. Žádost byla zamítnuta. Cvičenci se scházeli ke cvičení v domě svého člena Františka Stejskala č.p. 286. Stodola však ke cvičení nevyhovovala, tak se scházeli v různých domech. Opět požádali Místní školní radu o možnosti cvičit v nové škole. Protože měl Sokol již svoji tělocvičnu, byla žádost kladně vyřízena.

Olešnická jednota se stala součástí župy Krekovy se sídlem v Boskovicích. V roce 1922 byly pronajaty místnosti v hostinci „Na Poště“ (v budově dříve sídlila pošta). Byly však prostory malé s nízkými stropy. Členové i přes podmínky cvičili s nadšením. Jezdili na vozech nebo chodili pěšky na veřejná vystoupení do okolních jednot, zúčastnili se sletu v Brně aj.

Místní rada se na schůzi v roce 1922 rozhodla koupit hostinec „Na Poště“. Protože ale podle stanov nesměla být majitelem hostince, byla založena „Společnost katolického domu“, která by hostinec koupila. Předsedou společnosti byl zvolen Alois Stejskal č. 95. bylo stanoveno, aby členové „kupovali“ členské podíly, jeden za 50 Kčs. Jednota Orel vložila všechn svůj majetek (náradí, žíněnky, můstky, obruče..) do podílů a stala se členem Společnosti.

V roce 1925 přišel do Olešnice nový kaplan P. Leopold Benáček, který nahradil bývalého předsedu P. Františka Motáčka. Rychle se seznámil se situací kolem Orla.

Brzy se ukázalo, že zakoupený hostinec „Na Poště „ – Nyní Katolický dům, nestačí činnosti Orla. Vyskytla se myšlenka postavit vhodnou budovu, kde by se mohlo cvičit, pořádat plesy, hrát divadlo, pořádat přednášky aj. V sousedství hostince byla zahrada, na které se započalo se stavbou. Již v roce 1925 nabídl Jakub Stejskal písek z pískovny „Za stráží“. Rovněž kámen nalámali sami členové v lomu. Vápno se bralo ze Lhoty a z Čebína a hned se hasilo. Stavitelem byl Jan Šedivý z Olešnice. Největší starostí bylo dřevo. Proto se vypravil pan rada František Stejskal s kooperátorem P. Leopoldem Benáčkem za paní hraběnkou Honrisct-Condanhove a její dcerou ctihodnou sestrou Anežkou. Jak paní hraběnka v Kunštátě, tak řeholní sestra Anežka v Rajhradě potřebné dřevo poskytly. Cihly byly koupeny v cihelně Oderských nebo v Louckém dvoře, tam ale nebyly dost jakostní, musely se ještě horké vybírat z pece.

Se stavbou se započalo 13. dubna 1926. Členové kopali základy, do kterých byly vkládány olšové trámy (ve výkopu byla voda). Písek nakopaný Za stráněmi i lámaný kámen rychle mizely. Další písek se vybíral z Crhovského potoka a na „Vejpustkách“ v Crhově, kámen z lomu „Pod Horkou“. Dovoz všeho materiálu vykonávali členové a příznivci s koňmi i kravami zdarma, odborné práce byly placeny. Při všech „brigádách“ pracoval i P. Leopold Benáček, což mělo velmi kladný vliv. Ještě do žní byl téměř veškerý materiál dovezen. Desátý měsíc od zahájení stavby se kladly tašky. Finanční prostředky získávala Společnost jednak z členských podílů, jednak mnozí zaplatili pracovní povinnosti a ještě pracovali. Drobné práce vykonávali žáci a dorostenci. Zájem o stavbu Orlovny byl ze strany veřejnosti značný, a to jak souhlasný a pochvalný, tak odmítavý a nenávistný. Všechno se ale po různých peripetiích urovnalo a Orlovna byla slavnostně 26. září 1926 odevzdána svému účelu.

Večer před slavností se na novém jevišti hrálo Šubrtovo drama Probuzenci. Při slavnosti hrála Brněnská národní kapela Kosmáková. Slavnostní kázání pronesl Dr. Karel Skoupý, regent alumnátu v Brně. Účastnil se jí i starosta Orla Monsignor Jan Šrámek a množství významných osobností.

Průvod do Orlovny čítal na 1500 osob. Nadšení přítomných bylo obrovské. Odpoledne se konala akademie - cvičení, zpěvy, přednes básní - v novém sále. První díl velikého úkolu byl splněn, druhý dokončen nebyl – totiž zaplacení dluhů vzniklých se stavbou.

Aby se dluhy umořili, hrálo se množství divadelních představení. Každoročně se také pořádal ples Jednoty, veřejné vystoupení spojená s výletem, různé přednášky, duchovní obnovy, mikulášské nadílky pro děti. Aby se nemusely vypůjčovat různé oděvy ke hraní

divadel, byla založena byla založena divadelní šatna. V krátké době se sešlo mnoho různých oděvů, šavlí, pušek, vojenských blůz a kabátů. Od r. 1931 se vzdal P. Leopold Benáček funkce (byl zakladatelem jednoty a členem výboru) starosty pro velkou zaneprázdněnost. V r. 1933 bylo zakoupeno loutkové divadlo. Hrál se v předsálí Orlovny v zimních měsících. Kulisy a nábytek vyrobili členové Orla, rovněž jeviště a lešení. Do jeviště loutkového divadla byl zaveden elektrický proud.

Každou neděli odpoledne bylo předsálí plné dychtivých dětí. Drobtina si oblíbila loutky Kašpárka a strýce Škrholy, kteří ten který kus uváděli.

V r. 1934 vznikla odbočka Katolických žen a dívek. Tyto se staraly o děti v průvodech při různých církevních slavnostech (vzkříšení, Boží Tělo, prosební průvody do polí, první svaté přijímání (chodilo se od školy)), pořádaly kurzy vaření, zavařování, šití, sítování. Každoročně pořádaly o ostatcích Babský bál – ostatkový věneček s ženským právem.

Každoročně pořádal Orel několik přednášek – hojně navštívených – od místních nebo cizích řečníků buď ze života významných osobností nebo cest cestovatelů či vzpomínkových slavností.

V zimním období byly konány každou středu besídky s projevem vzdělavatele P. Leopolda Benáčka.

V r. 1938 se konal v Lublani slet Jihoslovanského Oresta, kterého se zúčastnil olešnický kaplan P. Jan Hřebíček, dále Jiří Kselík a Marie Novotná. V důsledku nepokojů v Sudetech se spolky Sokol, Orel a Dělnická tělocvičná jednota spojily ve Svaz občanské pohotovosti. Rozmíšky, které se do té doby mezi jednotlivými spolky vznikaly, přestaly. Společné vystupování se konalo 16. dubna 1938 a při oslavě narozenin presidenta Edvarda Beneše.

Černým dnem v historii bylo 23. září 1938, kdy byla vyhlášena všeobecná mobilizace Naši spojenci (Francie, Anglie, Itálie) obětovali Československou republiku. V Olešnici bylo velitelství 7. Janičářského praporu, vojáci byli ubytováni v Orlovně, ženy cvičili u Novotných č. 103, muži začali cvičit až po skončení mobilizace.

Na Slovensku byly zrušeny všechny tělovýchovné organizace pro nově zřízenou Hlinkovu gardu. Snaha zrušit Orel a DTJ byla rovněž v protektorátu soustředit vše do Sokola. Členové Orla, DTJ, Katolické ženy, Omladiny a jiných uspořádali podpisovou akci s protestem zrušení jejich spolků. Posílali rovněž telegramy představitelům státu i církve, která byla úspěšná. Prozatím nebyly Orel ani Dělnická tělocvičná organizace zrušeny. Výbor orla rozhodl pořídit na jeviště půlkruhový horizont ve dvou barvách – světle modrou a černou.

Smutný den byl 15. březen 1939, kdy Slováci vytvořili vlastní stát a zbytek státu Protektorát Böhmen und Mähren. Německé vojsko obsadilo protektorát. Nastal tak řetěz

bolestných událostí. Ústřednímu starostovi Orla se podařilo uprchnout do Anglie, kde se stal později předsedou exilové vlády presidenta Dr. Edvarda Beneše. V létě se mělo konat veřejné cvičení, ale nebylo povoleno. V následujícím roce vyšlo nařízení odstranit z místností všechny obrazy a fotografie s ústředním starostou Mons. Janem Šrámkem. Z orelské Kosmákovy knihovny musely být odstraněny všechny knihy Palackého, Masaryka, Beneše a všech anglických a sovětských spisovatelů. Staré střelné zbraně z divadelní šatny musely být poškozeny, aby nebyly schopny střelby. Bylo zakázáno nosit orelské stejnokroje a odznaky. V listopadu byla v Orlovně výstava české knihy s prodejem. Uspořádal ji Okresní osvětový obor. Měla velký úspěch, prodalo se mnoho knih. V r. 1941 uspořádala Jednota Orla lyžařský kurz. Školitelem byl Petr Peňáz z Nového Města na Moravě. Rovněž se uskutečnila divadelní soutěž okrsku. V prvním kole sehráli olešničtí Orli Jiráskovu Vojnarku, pro druhé kolo nacvičovali hru Noc na Karlštejně. Onemocněl však hlavní představitel a zastoupil ho člen Sokola, takže se nemohli soutěže zúčastnit. Veselohru Jedenácté přikázání už nehráli, protože bylo vyhlášeno Stanné právo, mnoho Orlů bylo zavřeno a popraveno. Byl také popraven náš rodák plukovník Karel Čápek a mlynář Vilém Tocháček. Veškerý spolkový život v těch dnech ustal.

Stanné právo bylo zrušeno, tak se na Vánoce připravovala zpěvohra Kolíne, Kolíne, ale 30. listopadu byla veškerá činnost Orla zastavena a majetek zajištěn. Protože ale budova nebyla Orla ale Společnosti katolického domu, podařilo se budovu zprovoznit. Pořádaly se Živé obrazy o umučení Páně. V Orlovně pokračovaly v zimních měsících středeční besídky, chrámový sbor nacvičoval svoje zpěvy. Pokračovalo také cvičení jak na nářadí, tak prostných všech kategorií. Protože byly zakázány všechny taneční zábavy, soustřeďovala se mládež v Orlovně.

Po atentátu na říšského protektora Reinharda Heyndricha byla znovu vyhlášeno stanné právo. V r. 1943 byla činnost Orla pozastavena, místnosti byly pronajaty různým zájemcům.

Hned jak poslední voják opustil naši obec, začala opět spolková činnost. Spolu s Lidovou stranou uspořádal Orel 28. srpna 1945 dožínky – jako poděkování za přestálé válečné útrapy. Protože bylo hřiště na zahradě i vyletiště Skalky malé, pronajala farnost louku Pod Horkou Orlu jako cvičiště - hřiště. Louka byla odvodněna a postaveny dřevěné kabiny, kolem osázeny americké topoly. První veřejné cvičení jak prostných, tak na nářadí se uskutečnilo 29. června 1946 za velké účasti veřejnosti. Členové Orla se zúčastnili vzpomínkové slavnosti k ukončení války na Hradisku, župního sletu v Boskovicích i odhalení pamětní desky generála Čápka. Spolu s Lidovou stranou uspořádala „Selskou svatbu“. Jednota uspořádala lyžařské závody pro celou župu, účastnila se průvodu s ostatky sv. Vojtěcha u příležitosti 950 výročí smrti.

Rok 1948 byl opět rokem zrušení Orla. Tentokrát ale trvalo víc než 40 let. Všechny tělovýchovné a tělocvičné spolky byly sloučeny v jeden – Sokol. Budova však nebyla Orla ale Společnosti katolického domu. Současně s Orlem byl zrušen Odbor mládeže při Lidové straně a Svaz Katolických žen a dívek. Společnost chtěla pokračovat v činnosti Orla, ale na budovu byla ustanovena Národní správa. Kulturní práce společnosti byla ztěžována, na její schůze musel být zván zmocněnec. Společnost se snažila udržovat budovu v provozuschopném stavu, ale v r. 1950 byla rovněž zrušena. Budova byla nazvána Osvětovou besedou pod Národní správou. Kněz – člen Orla a Společnosti P. Leopold Benáček byl odvezen do Želivy 12. 9. 1950. V r. 1953 byl odsouzen do vězení, zakázána mu kněžská činnost a pobyt na okrese Boskovice doživotně. Velkou bolest měli členové zrušeného Orla a Společnosti katolického domu, když bylo r 1950-1955 v sále Orlovny uskladněno obilí, na dvoře byl sklad stavebnin, hostinec byl přeměněn na Komunální podnik hostinských, později 1959 Jednotu. Parkety se vydmuly. Od r. 1955 byly v budově pořádány různé kulturní akce, budova Sokolovny sloužila sjednocené tělovýchově.

V r. 1956 byl obnoven Spolek divadelních ochotníků. V r. 1959 bylo zmodernizováno jeviště v Orlovně, koupen nový horizont a opona. Do té doby byla divadelní představení hrána pod hlavičkou Orla, Sokola, hasičů, továrny na umělé květiny Centroflor a jiné. Orlovně se začalo říkat Osvětová beseda (OB). V r. 1973 byly obloženy zdi sálu OB, nová podlaha v předsáli a vyměněny okapové žlaby.

V létě 1975 – 1976 byly v akci Z opraveny záclony. Práci prováděli především členové ČSL, v poschodí byl postaven byt pro domovníka v akci Z – zadarmo. Další ránou pro Orly bylo rozhodnutí předat budovu dřívější Společnosti (Orlovnu) Jednotě Sokol jako tělocvičnu a ze Sokolovny vybudovat Kulturní dům. V OB – Orlovně zbourat jeviště, zazdít dveře do přisáli a předsáli, v předsáli vybudovat sprchy. Sál se sice zvětšil, ale akustika se velmi zhoršila. Po listopadu 1989 požádala Společnost katolického domu o vrácení majetku. Budova byla ve špatném stavu. Nové sprchy neměli odpady, jen trativody, takže voda neodtékala. Umakartové obložení sálu nedýchalo, omítka opadávala. Zaslouhou tehdejšího jednatele se podařilo sehnat peníze a škody částečně odstranit. Jednota Orel byla už potřetí obnovena. V r. 1991 neměla mládež zájem o cvičení prostných. Hráli proto volejbal, stolní tenis, florbal a věnovali se běhu v lesoparku Skalky. Malé děti chodily se svými maminkami nebo tatínky cvičit a hrát různé hry. Zkoušky chrámového sboru byly z fary přesunuty opět do Orlovny. V r. 2002 postihla Olešnici blesková povodeň. Bylo zatopeno mnoho domů, sklepů, mezi nimi i budova Katolického domu – hostinec Na Poště i sál a přilehlé místnosti Orlovny. Všude bylo jemné bláto, úklid byl urputný. Vysoušeče nestačily vysoušet. Při odkrytí parket

bylo zjištěno, že pod nimi je skleněná vata, která vysoušení bránila. Podlaha musela být všude vytrhána, obložení stěn odstraněno. Orlu i Společnosti Katolického domu chyběly peníze na opravu. A navíc sál Orlovny byl jedinou tělocvičnou v obci (ze Sokolovny byl Kulturní dům a školní tělocvična byla malá). Proto se jak vedení Katolického domu, tak Orla i Obecního úřadu v Olešnici obrátilo na hejtmana Ing. Stanislava Juránka o pomoc. A nežádali nadarmo. Jihomoravský kraj poskytl dotaci na zprovoznění budov. Hostinec Na Poště už ale obnoven nebyl, stalo se z něj Mateřské centrum Hastrmánek, kam docházejí maminky na mateřské dovolené s malými dětmi – předškoláky. Děti se učí různé hry, cvičí, zpívají. Maminky si sdělují své zkušenosti v době péče o malé děti – rodičovské dovolené.

Pokud nebyla postavena nová tělocvična u základní školy, chodily děti 2. stupně trávit hodiny tělesné výchovy do Orlovny. Sál je rovněž využíván k rodinným oslavám občanů. V prostoru půdy nad mateřským centrem byla vybudována turistická ubytovna s malou kuchyňkou a sociálním zařízením. Knihovna byla obnovena. Chrámový sbor využívá bývalého předsálí – nyní klubovna – ke zkouškám zpěvu. Také kuchyň je vybavena novými talíři, hrnci, příbory a sklenicemi všech velikostí. K přípravě jídel slouží plynový sporák, mikrovlnná trouba a rychlovarná konvice, nádobí se myje v myčce.

Vzhledem k tomu, že byly budovy majetkem Společnosti katolického domu, nemohl Orel poskytovat prostředky na provoz a údržbu. Nebylo také nutné Společnost zachovat. Proto byla učiněna dohoda a bezúplatným převodem majetku na Orel. Nyní jsou budovy, zahrada i zařízení majetkem Orla. Její členové – starší žáci se několikrát umístili na předních místech v celostátní Orelské soutěži. Každoročně je uskutečňován běh v lesoparku Skalky nazvaný memoriál P. Leopolda Benáčka, kterého se zúčastňují všechny kategorie od malých předškoláků až po seniory. Malé děti, i když nejsou členy Orla, obdrží za účast sladkou odměnu, starší potom při vyhodnocení 1-3 místa diplom, medaili a věcnou cenu. Závodu, který je pro celou orelskou obec, se účastní aktivně přes 150 závodníků. Nejlepší jednota obdrží putovní pohár. Také stolní tenisté pořádají svoje závody vždy mezi vánočními svátky, rovněž pro kategorie od školní mládeže po důchodce.¹⁹

4.2. Myslivecké sdružení

Od nepaměti se myslivostí zabývala vrchnost a u ní zaměstnaní myslivci a hajní v jejich lesích. V roce 1946 bylo založeno myslivecké sdružení, provozující honitbu v katastru

¹⁹ Kronika Tj Orel

města Olešnice. Až do roku 1962 obhospodařovali honitbu majitelé půdy, kteří tvořili honební společenstvo řízené honebním výborem. Ten pronajímal honitbu myslivecké společnosti. Zákonem z roku 1962 byla tato společnost zrušena. Honitbu začalo pronajímat JZD nebo státní statek. Nájemné z honitby šlo do jejich pokladny.

V letních měsících členové suší seno, které chodí v zimních měsících zakládat do krmelců. Vykupují plody kaštanů pro zimní příkrmování. Pořádají brigády na sběr kamení na polích místního zemědělského družstva Corpo. Za získanou mzdu pořizují krmivo pro zvěř. Každoročně pořádá sdružení myslivecký ples s výbornou kuchyní zvěřinových specialit. Při přemnožení některých druhů zvěře se stará o jejich regulaci, na likvidaci lišek napadených vzteklinou klade nástrahy. Spolupořádá „Hubertské mše“ za účasti mysliveckých členů i široké veřejnosti s doprovodem zpěvu a lesních rohů.

4.3. VČELAŘI – včelařský spolek pro Olešnici a okolí

Organizace založena 1907. „Spolek pořádal odborné přednášky a pořídil různé včelařské potřeby roku 1929. Zbudována byla u Hastrmánky oplozovací stanice a roku 1933 založena spolková knihovna se včelařskou literaturou. Roku 1932 měl spolek 96 členů z Olešnice a okolí.“²⁰ Během válek těžce sháněli cukr na zimní dokrmování včel.

Spolek sdružuje včelaře z okolí Olešnice. Každoročně pořádá prodej výrobků, medového pečiva a včelařských potřeb na tržnici o Olešnické pouti. Úspěšně bojuje proti nemoci varoáze včelstev (několik včelstev muselo být likvidováno – celkem 77), vychovává včelí matky – natočen amatérský film. Pro členy a zájemce pořádá přednášky k chovu matek a věnuje se rovněž výchově nových mladých zájemců o včelaření. Celkem obhospodařuje kolem 500-600 včelstev. Pro své členy pořádá zájezdy, účastní se výstav, vybudoval zařízení pro výrobu mezistěn, vyráběl medovinu na prodej, kurzy mikroskopického vyšetření včelstev, kurzy pečení medového pečiva s prodejem medu, medoviny a pečiva.

4.4. SPOLEK CHOVATELŮ DROBNÉHO HOSPODÁŘSKÉHO ZVÍŘECTVA

Vnikl během 2. světové války v roce 1940 z ryze praktických důvodů. Za války a ještě po ní až do roku 1953 byl lístkový systém na potraviny, oděvy, boty aj. Ten, kdo choval vepře a

²⁰ VIŠINKA, J.: c. d., s.174.

na základě povolení „plnomocníka“ vepře pro svou potřebu zabil, nedostal ½ roku lístky na maso. Proto byl spolek založen, aby měli veto členové v době nedostatku masa.

Byly ustanoveny různé sekce – podle druhů chování drůbeže: holubáři, králíkáři, drůbežáři (hrabavá a vodní drůbež), kozičkáři, chovatelé ovcí, chovatelé exotů, akvariijních rybek a terarijních zvířat.²¹

V minulosti se konaly výstavy na zahradě Hospodářské školy nebo u základní školy (r. 1943), dále na zahradě Sokolovny, v poschodí pivovaru aj. V roce 1971 si pronajali chovatelé bývalou lednici domu č. 117 na úschovu klecí.

V roce 1978 postavili chovatelé areál v Cihelně. Pozemek daroval částečně MNV, částečně byl zakoupen od soukromníků. Členové získali stavební materiál z bouraček, práci poskytli zdarma členové. V budově je klubovna, kde se konají schůze a drobné společenské zábavy, v kůlně jsou uskladněny klece a stojany pro vystavenou drůbež. Chovatelé prodávají kůže z vlastních chovů kožešnickému a kožařskému průmyslu. Sběrem kovového odpadu získávají rovněž prostředky na údržbu areálu a movitých zařízení. V dřívější době 1945- prodávali vejce od chovaných slepic.

Členové pořádají pravidelné výstavy jak chovatelské tak prodejní, kterých se zúčastňují chovatelé z širokého okolí, čímž se zkvalitňují chovy. Výstavy se konají na jaře (chovatelské) a tradičně o Olešnické pouti v srpnu (chovatelská a prodejní) s pojené i s prodejem chovatelských potřeb, krmiv a květin.

V roce 2013 zbudovali v blízkosti areálu „Dvoreček naší babičky“, kde chovají hospodářská zvířata od slepic po ovce. Dvoreček navštěvují maminky s dětmi, děti ze školky nebo nižších tříd ZŠ a poznávají tak domácí zvířata.

4.5. ZAHRÁDKÁŘI

Spolek navázal na práci okrašlovacího spolku při pořádání výstav ovoce v r. 1932 v Sokolovně. V roce 1963 byla u nás založena místní organizace svazu ovocnářů a zahrádkářů, aby podpořila výsadbu kvalitních ovocných stromků a založila zahrádkářskou kolonii. První byla založena na Rovních, druhá na Dobiášově kopci u lesoparku Skalky, třetí na Stráni nad Vejpustkem a konečně i nad cestou k Rovečnému. V roce 1969 se podařilo koupit starou chalupu na Dolním Vejpustku č. 72, kterou členové přebudovali na moštárnu a místo staré zpuchřelé budovy postavili v roce 1970 klubovnu. Zakoupili elektrický drtič

²¹ Pamětní kniha obce, městečko Olešnice, založená roku 1859. Město Olešnice 2004, s.214.

ovoce, hydraulický lis, škopky na praní ovoce a nádoby na vylisovanou šťávu. Tu si následně zahrádkáři odváželi ve svých nádobách domů. Občané Olešnice i okolí tak využívali popadané a nekvalitní jablka na lahodný mošt.

Od roku 1988 získávají sousedy pro soutěž „Rozkvetlé ulice“²²

4.6. SPOLEK ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH

Brzy po válce byl v Olešnici ustanoven Svaz válečných poškozců. Protože zdravotně postižených občanů přibývalo, byl tento spolek rozdělen na Svaz protifašistických bojovníků a Svaz invalidů. Prvním předsedou samostatného svazu invalidů byl r. 1950 zvolen Bohuslav Danzinger, jednatelem Augustin Doskočil. Zdravotně postižení měli klubovnu společnou s organizací Československého červeného kříže v domě č. 26, kde se pravidelně 1x za 2 měsíce scházel výbor, 2x za rok se konala členská schůze. Od r. 1984 převzala funkci předsedkyně místní organizace Bohuslava Smetanová. Svou prací a svědomitostí zapojila místní organizaci do okresní. Pod jejím vedením byly každoročně uspořádány výstavky ručních prací členek, zájezdy do divadla do Brna a jiná činnost. Od roku 1985 byly pořádány rekondiční pobyty v různých rekreačních zařízeních. Tak např. vozičkáři jezdili do Hodonína u Kunštátu, pohybově nemocní do Luhačovic, s roztroušenou sklerózou do Domonsnice, psychicky nemocní do Jeseníků, sluchově postižení rovněž do Jeseníků. Tato činnost pokračuje dosud. Členům jsou v lázeňských domech poskytovány různé procedury (koupele, masáže, cvičení). V r. 1999 se někteří členové účastnili rekreace v Chorvatsku – Sabunike.

V současné době se schází každý měsíc v klubovně Domu s pečovatelskou službou. Kromě již zmíněných rekondičního cvičení pořádá organizace každoročně zájezdy jak do okolí, tak i do vzdálenějších oblastí - zámků, kulturních památek. Díky grantovému systému města si mohou členové zaplavat ve vyhřívaném bazénu ve Velkých Losínách, kam jsou každoročně organizovány zájezdy. Členové se účastní akcí pořádaných kulturní komisí městského úřadu, jako je promítání starých amatérských filmů členů fotokroužku, různých slavností, poučných přednášek, koncertů, jednodenního zájezdu do lázní Skalka u Prostějova, kde jsou jim poskytnuty koupele a masáže. Členové také nezapomínají na bývalé členy i nečleny, kteří jsou vzhledem ke svému stáří umístěni v domovech důchodců a penzionech a jezdí je navštěvovat. Rovněž příslušníci výboru navštěvují své členy při jejich životních výročích a předávají jubilantům malý dárek.

²² Tamtéž, s.214.

Na výroční schůzi jsou zváni i senioři. Kulturní program uvedou děti z Lidové školy umění, harmonikáři a zpěvák a varhaník pan Kozáček.

V dřívějších letech pořádala organizace sběr železného šrotu. Vzhledem k věku a zdravotním potížím už tuto akci nekoná. Finanční prostředky na provoz a malé dárky pro členy a staré občany v Domovech důchodců získává z darů organizací – podniků Olešnice. Při životních jubileích jsou gratulanti vždy vřele přijímáni. Staří, kteří již se nemohou veřejných akcí zúčastňovat, si rádi poslechnou, co nového se v organizaci děje. V současné době má název Svaz tělesně postižených v České republice z.s. místní organizace Olešnice na Moravě.

4.7. Další drobné spolky

- **Odbor Masarykovy letecké ligy**

Byl založen ve 30. letech. Členové zbudovali kluzák a hangár na Pucharově kopci a později na Bakově kopci směrem ke Lhotě. Konali cvičné lety, k jejichž uskutečnění však bylo potřeba značné fyzické námahy. Kluzák dosáhl klouzavého letu za pomoci gumových lan, která byla tažena asi deseti muži. Heslem těchto nadšenců bylo: „Náš vzduch – naše moře!“

- **Musejní kroužek**

Vznikl v Olešnici z popudu dr. Františka Višinky. Bylo dohodnuto, že předsedu kroužku bude vždy vykonávat starosta obce. Členové obešli olešnické domy za účelem získání památek pro místní museum. Akce se měly opakovat ovšem okupace a 2. světová válka však veškerou činnost kroužku zastavila a ke zřízení muzea došlo až v 21. století na půdě radnice.

- **Klub českých turistů**

Konal vycházky do přírody a zájezdy na historická místa naší vlasti. Dále pečoval o značení turistických cest. V zimě pak konal vlastivědné přednášky v lokále hostince na „Panském domě“.

- **Odbočka svazu katolických žen a dívek**

Konala náboženské přednášky pro ženy a dívky v Orlovně.

- **Odbočka československého červeného kříže**

Pořádala kurzy první pomoci při úrazech a různé zdravotnické přednášky. Starala se také o staré a osamělé občany v Olešnici a v obvodě olešnického lékaře. Předsedou byl obvodní lékař MUDr. Josef Habanec.

- **Spolek absolventů Hospodářské školy v Olešnici**

Konal přednášky zemědělského rázu v budově Hospodářské školy. Předsedou byl František Prudký z Prosetína.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo popsat spolkový život v městečku Olešnice od jeho vzniku v době národního probuzení až po konec 2. světové války. Věnovali jsme se všem spolkům vzniklým v tomto období, zejména pak spolků, které fungují do dnes. Zjistili jsme, že i přes to, že Olešnice svojí velikostí nevynikala, svou spolkovou činností se mohla stát mnohým velkým městům vzorem.

První spolky vznikaly z potřeby obyvatel ukázat svoje vlastenecké cítění, které zvláště na vesnicích bylo velmi silné. Díky tomu se může Olešnice pyšnit založením prvního divadelního spolku na Moravě, který položil základy mnohaleté divadelní tradici v Olešnici, jež se udržela až do dnešní doby. V roce 2004 bylo sehráno místní ochotnické divadlo Právo na hřích a v roce 2005 prozatím poslední S tvou dcerou ne! Pro úplnost informací je třeba zmínit i občanské sdružení - divadelní skupina 100-ka, která nastudovala v letech 1999 až 2004 čtyři původní crazy komedie s hudební vložkou. Jenže Bedna s rumem, Lovci hrušvoňů, Pohádka z jitřnic a 100ličnaja aneb Konina nebyly hrané v „kamenném divadle“, tudíž nebyly považovány jako navázání na tradice divadelního spolku Tyl.

Druhou velkou pýchou byla v Olešnici divadelní budova, která byla založena jako druhá na Moravě hned po divadle v Brně. Vlastenecké cítění olešničtí dále prohlubovali ve čtenářském i pěveckém spolku. Novým impulzem se stala tělovýchovná jednotka Sokol, která byla založena jako třetí na Moravě, což opět svědčí o aktivitě olešnických. Tento spolek si udržuje stále aktivní činnost.

Druhá polovina 19. století se nesla již ve znamení spolků, které si za svůj cíl zvolily činnost prospěšnou pro druhé. Významným spolkem, který svou aktivní činnost ještě nepřerušil, je Sbor dobrovolných hasičů, který neodmyslitelně patří do života obce a bez nějž by mnohá stavení již nebyla a mnoho občanů by zůstalo bez pomoci.

Ve 20. století započaly svoji činnost spolky, zabývající se zvířaty a starostí o ně. Patří mezi ně myslivci, včelaři i chovatelé. Činnost všech těchto spolků je stále aktivní. Ovšem ani sportovní aktivity nezůstaly stranou a svoji činnost započal významný spolek tělovýchovné jednoty Orla, který vychovává i dnes mladé sportovce a buduje v nich lásku k pohybu a sportu.

Tato práce si stanovila za cíl postihnout vznik a rozvoj olešnických spolků od jejich počátku v roce 1851 až do konce 2. světové války, podat přehled o všech spolcích, které zde v této době působily a tvořily historii městečka Olešnice.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

A. PRAMENY

Kronika tělovýchovné jednoty Orel, uložena u Josefa Soukala, Obora 104, Olešnice.

Kronika hasičského sboru, uložena u Zdeňka Šutery, Nová 533, Olešnice.

Kronika spolku zdravotně postižených, uložena u Josefy Blahové, Krátká 480, Olešnice.

Město Olešnice na Moravě. *Pamětní kniha obce, městečko Olešnice, založená roku 1859*.
Město Olešnice 2004.

B. LITERATURA

Olešnice v proměnách času. Olešnice 2014.

PEŠA, Z.: *Čítanka vlastivědy Olešnicka*. Olešnice 1994.

PEŠA, Z.: *Mikroregion Olešnicko*. Olešnice 2005.

PEŠA, Z.: *Olešnice 1999 – 2009*. Olešnice 2009.

PEŠA, Z.: *Olešnicko*. Olešnice 1998.

PEŠA, Z.: *První světová válka a soudní okres Kunštát 1914-2014*. Olešnice 2014.

VIŠINKA, J.: *Dějiny městečka Olešnice*. Olešnice 1995.

VRÁNA, F.: *Pivovar v Olešnici*. Brno 2010.

SEZNAM PŘÍLOH:

Obr. 1: Letecký pohled na Olešnici.

Obr. 2: Budova divadla.

Obr. 3: Interiér divadla.

Obr. 4: Divadelní představení - Sůl nad zlato 1946.

Obr. 5: Divadelní představení – Růže ze Sibíře 1932.

Obr.6: Ukázka u představení Zdravý, nemocný 1956.

Obr.7: Zakladatelé Sokola v Olešnici 1869.

Obr.8: Mužský slavnostní kroj – bratři sokolové Bohumil Jílek a František Synek 1936.

Obr.9: Ukázka cvičení muži – veletoch vzad 1936.

Obr.10: Ukázka členského průkazu.

Obr.11: Hasičská tatra.

Obr.12: Ukázka hasičské stříkačky tažené koňmi – Koňka.

Obr.13: Ukázka hasičského praporu – přední část.

Obr.14: Ukázka hasičského praporu – zadní část.

Obr.15: Jednota Orla v Olešnici 1913.

Obr.16: Jednota Orla v roce 1925.

Obr.17: Ukázka orelských krojů.

Obr.18: budova Orlovny v roce 1926.

RESUMÉ

Tato závěrečná práce se zabývá spolkovým životem v městečku Olešnice. Zaměřuje se na období vzniku prvních spolků v době národního probuzení až po konec 2. světové války, ale nezapomíná ani na obecné dějiny města. Důraz klade na spolky, které významně ovlivnily život města nebo si udržely svoji činnost až do dnešní doby. Nezapomíná však ani na menší spolky.

SUMMARY

The topic of this thesis is Community Activities in Olesnice town. It is focused mainly on the period of founding first clubs and interest groups during National Awakening until the end of Second World War, and it also covers the town's background history. The thesis highlights those clubs and groups that had the most impact on the town's life or those that managed to run until today, but smaller groups are also mentioned.

PŘÍLOHY:

Obr. 1: Letecký pohled na Olešnici.

(<http://www.olesnice.cz/fotogalerie/olesnice-2007-letecke-snimky>)

Obr. 2: Budova divadla.

(<http://www.olesnice.cz/fotogalerie/historicke?page=1>)

Obr. 3: Interiér divadla.

(<http://www.olesnice.cz/stare-divadlo>)

Obr. 4: Divadelní představení - Sůl nad zlato 1946.
(soukromá sbírka Josefy Blahové)

Obr. 5: Divadelní představení – Růže ze Sibíře 1932.
(soukromá sbírka Josefy Blahové)

Obr.6: Ukázka u představení Zdravý, nemocný 1956.
(soukromá sbírka Josefy Blahové)

Obr.7: Zakladatelé Sokola v Olešnici 1869.
(soukromá sbírka Davida Tomáška)

Obr.8: Mužský slavnostní kroj – bratři sokolové Bohumil Jílek a František Synek 1936.
(soukromá sbírka Davida Tomáška)

Obr.9: Ukázka cvičení muži – veletuč vzad 1936.
(soukromá sbírka Davida Tomáška)

Obr.10: Ukázka členského průkazu.
(soukromá sbírka Davida Tomáška)

Obr.11: Hasičská tatra.

(<http://sdholesnice.webnode.cz/fotogalerie/#tatra-u-bozi-muky-14-5-1-jpg>)

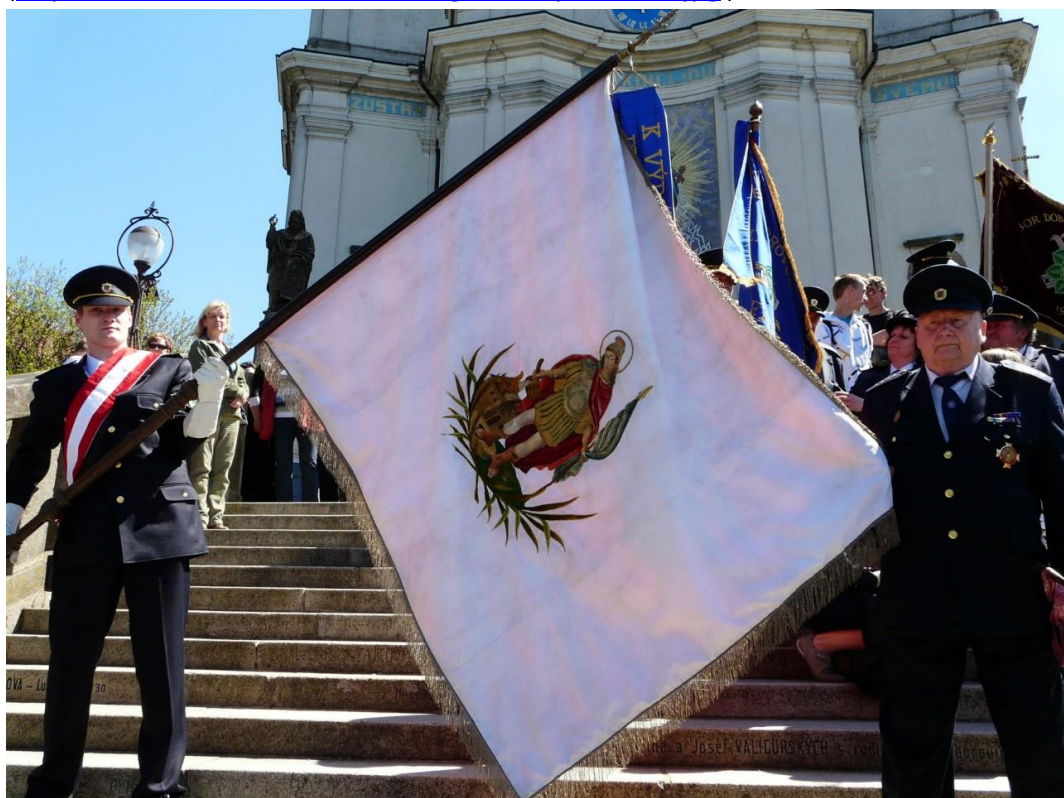

Obr.12: Ukázka hasičské stříkačky tažené koňmi – Koňka.
(soukromá sbírka Josefy Blahové)

Obr.13: Ukázka hasičského praporu – přední část.

(<http://sdholesnice.webnode.cz/fotogalerie/#p1110940-jpg>)

Obr.14: Ukázka hasičského praporu – zadní část.

(<http://sdholesnice.webnode.cz/fotogalerie/#p1110942-jpg>)

Odbor jednoty Orla v Olešnici 1913

Obr.15: Jednota Orla v Olešnici 1913.
(soukromá sbírka Josefy Blahové)

jednota 1925

Obr.16: Jednota Orla v roce 1925.
(soukromá sbírka Josefy Blahové)

Obr.17: Ukázka orelských krojů.
(soukromá sbírka Josefy Blahové)

Obr.18: budova Orlovny v roce 1926.
(soukromá sbírka Josefy Blahové)